

Доктринарно правило Копнене војске САД – FM 100-5*

Капетан бојног брода у пензији *Живко Лукић*

У јуну 1993. године изашло је најновије правило КоВ САД ФМ 100-5 (Операције), треће по реду, у којем је развијена доктрина КоВ САД позната као „ваздушно-копнена битка“. Прва верзија те доктрине, објављена 1982. године, заснована је на биполарности глобалне војне ситуације, односно на супротстављености две светске суперсиле – САД и СССР, и њихова два војна блока. Друга, допуњена верзија исте доктрине изашла је 1986. године. Међутим, у последњих пет година дошло је до корених промена на светској војно-политичкој сцени, међу којима су најважније распад Варшавског уговора и СССР-а и промене режима у источноевропским земљама, након чега су САД остале једина стварна сила на светској сцени. У таквој ситуацији САД, са својим савезницима, почеле су да уводе „нови светски поредак“ у којем ће оне бити главни арбитар у односима свих субјеката на светској позорници.

С обзиром на то да до распада држава, као и до њиховог стварања, долази претежно сукобљавањем интереса, што често прераста и у ратне сукобе, то период стварања „новог светског поретка“ карактеришу оштре кризе и ратни сукоби, за сада „само“ на евроазијском и афричком континенту. У тако измењеним условима, а да би лакше могле да интервенишу у разним регионима света, где их у флуидним ситуацијама очекује много непознаница, доктрину „ваздушно-копнене битке“ САД прилагодиле су новонасталој ситуацији после престанка „хладног рата“ (али и почетка многих врућих ратова), уводећи нека нова начела и поступке за које сматрају да ће бити ефикасни у сукобима с претежно слабијим противником.

* У часопису „Military Review“, од децембра 1994, објављено је више чланака високих официра КоВ САД (углавном генерала), начелника школа и команданата корпуса и дивизија, у којима се објашњавају и коментаришу поједини елементи нове доктрине КоВ САД. Дајемо приказ тих чланака као интегралан текст, без навођења појединих аутора.

Рушењем Берлинског зида, које је симболички означило крај „хладног рата“ и најавило еру великих промена, стратегијска ситуација у свету се значајно изменила. То је навело САД да закључе да се налазе у неувобичајено изазовном периоду за нацију и Команду КоВ САД за обуку и доктрину. Нови стратегијски концепт створио је мноштво нових услова. За разлику од релативно предвидивих услова у време „хладног рата“ САД суочиле су се са много непознаница у свету све бржих промена, како су показали догађаји од 1989. године. Нови амбијент захтева и другачији став нације и КоВ-а, што је много другачији изазов од оног с којим су се суочавали само пре неколико година.

Историјски, постоји пет елемената који упућују на то да је време за прилагођавање променама ситуације. То су: претње и непознате опасности; национална војна стратегија; историја и њене поуке; промене у природи ратовања и технологија. У различитим периодима се појављују само неки од тих показатеља али током последњих неколико година сви они снажно указују да САД нису само у периоду значајних промена, већ да улазе у потпуно нови период, који захтева храбра прилагођавања мишљења о ратовању, вођењу оружане борбе и операција без формалног ратног стања.

Сједињене Америчке Државе сматрају да се сада суочавају с мноштвом нових претњи и непознатих опасности у условима општесветске пролиферације ратне технологије, која обухвата и оружја за масовно уништавање. Њихова послекладноратовска стратегијска ситуација захтева нову националну војну стратегију пројекције силе (Power Projection) и поставља императив да, када се боре, примењују надмоћну борбену снагу.

У садашње време САД не ослањају развој доктрине, обуку и модернизацију на добро познати совјетски модел употребе војске. Њихови захтеви и могућности развијају се и шире досад непознатим путевима. Потенцијални непријатељи имају ресурсе и приступ наоружању високе технологије, које, иако набављено у релативно малим количинама, има високу борбену вредност. Пример су тактичке балистичке ракете, као и оружја за масовно уништавање, као и глобални позициони систем (Global Positioning system – GPS), драгоцено средство у „Пустинској олуји“, које сада може свако да набави преко поштанских каталога, док хелијско телефонско средство везе обезбеђује потенцијалном противнику до сада непознате могућности у операцијама без формалног ратног стања. Могућности доступне америчким потенцијалним непријатељима убрзано се повећавају и присиљавају САД да развијају нове способности много брже него раније ако желе да задрже предност.

Последњи показатељ промена је технологија. Век технолошких информација почео је револуционарно да мења бојиште, па чак и

основну природу ратовања. Приближавамо се нечему што би се могло звати „трећи талас“ ратовања или ратовање засновано на знању. Амерички теоретичари верују да се налазимо у револуцији метода командовања војницима и јединицама у борби. У новим условима САД поставиле су се агресивно, тако да могу наставити с развојем своје војске. Међутим, доктрина је и даље моторна снага промена. Њоме је обухваћена колективна мудрост и искуство стечено кроз ранију историју и скорашње догађаје, кроз практичну обуку, рад у учионицама и друге облике искустава. Затим су те идеје обрадили и претворили у ревидирану доктрину која ће бити оквир за даље у размишљању о вођењу оружане борбе и операција без ратног стања. Тако је КоВ постала војска за пројекцију силе, а њена ревидирана доктрина Правило КоВ САД – ФМ 100-5 моторна снага за промене. Правило је објављено 14. јуна 1993, на 218-ти рођендан КоВ-а, и следи доктрину „ваздушно-копнене битке“ као сведимензионалним операцијама, с КоВ-ом у центру здруженог тима који поставља фундаменталне захтеве за војску „пројекције снаге“. Она захтева тоталну армију – резерве, цивилне и активне компоненте, а има чврсте корене у временски провереним и у биткама доказаним начелима. Ослања се, где је то могуће, на претходне доктрине, обухватајући, истовремено савремену реалност, непознанице и еволутивну природу ратовања.

У новој доктрини има већих одступања од претходне доктрине, али и континуитета с њом: У оквиру националне војне стратегије пројекције силе САД „пројекција снага“ је основна тема, па се у новој доктрини, у посебном поглављу обрађују веома комплексни захтеви. У ФМ 100-5 и даље се истиче идеја да војна сила треба да буде примењена само када је крајње стање јасно дефинисано и када се кампања не завршава престанком непријатељстава. Операције после борби захтевају исте напоре у планирању као и за време вођења рата. У доктрину су уведене операције без ратног стања и обрађене у посебном поглављу. Те врсте задатака нису нове за КоВ САД, али се први пут теоријски обрађују у ФМ 100-5. Као што је случај с борбеним операцијама, ти задаци захтевају планирање, извођење и примену доказаних начела. Операције без ратног стања не значе одсуство борби; оне се могу изводити упоредо с ратом, претходити му, следити га или постојати независно од њега.

Пошто се КоВ-у САД постављају бројни задаци у нејасном и несигурном послехладноратовском амбијенту с многоструким различитим претњама, снаге САД морају бити свестраније. Односно, морају бити способне за прелазак из спремности на једном војишту у извођење друге операције, затим за брзи повратак натраг, можда на исто војиште. У вези с тим захтевима, КоВ САД увела је „свестраност“ као пето начело доктрине, које се односи на фундаментални захтев „пројекције снага“ КоВ-а у новој ери.

Структура бојишта је промењена у много сложеније и другачије бојиште. Током последњих 40 година структуру бојишта диктирала је стратегија „хладног рата“. Оно је било линеарно и релативно уско

структурирано. Ревидирана доктрина САД отвара нову еру тврдњом да ће команданти морати да деле структуру њиховог бојишта, тј. да ће имати специфичан скуп задатака снага на копну, који ће чинити: задатак, непријатељ, терен, трупе и расположиво време. Све ће то представљати услове који треба да резултирају обављањем задатка уз најнижу цену. Структура бојишта у „пројекцији снага“ вероватно ће варирати од линеарног ка нелинеарном, с одвајањем јединица по времену, простору и удаљености. То ревидирано размишљање о структури бојишта, веома различито од централне Европе или Кореје, имало је почетак у операцијама „Праведна ствар“ (искрцавање у Панами) и „Пустињска олуја“. У њему је значајно одступљено од структуре бојишта доктрине „ваздушно–копнене битке“, али укључује могућност да командант изабере и ту структуру у одређеним условима. Доктрина такође уводи пет нових концепата у вођењу операција.

1) „Команда битком“ (Battle Command). Командант (не командно место) централна је фигура која усмерава борбену моћ без обзира на то где се на бојишту налази. У оквиру захтева модерног бојишта је потреба да брзом еволуцијом од процесно оријентисаног контролног система унутар чврсте структуре линеарно структурираног бојишта ка командно оријентисаном методу командовања снагама, што подразумева да командант и мања штабна група имају брз приступ информацијама и обавештајним информацијама када су им потребне без обзира на то где се налазе на бојишту.

2) „Простор битке“ (Battle space). Бојиште структурирано предњим крајем, дубином и позадином у корелацији је с временом, простором и удаљеностима, што омогућава команданту да се усмери и изван непосредно ограниченог и дефинисаног подручја операција.

3) „Дубина и симултани напад“ (Depth and Simultaneous Attack). Идеја серије симултаних напада на непријатељске снаге целом дубином подручја борбених дејстава (зависно од нивоа) као интегрални захтев за одлучујућу победу.

4) „Доктрина здружених операција“ (Doctrine for Joint Operations). Изражава се кроз симултану примену борбене моћи сва три нивоа ратовања – стратегијског, оперативног и тактичког нивоа.

5) „Пројекција снага“ (Force Projection). Изражава потребу за раним увођењем КоВ у рат или операције изван ратног стања, што укључује идеју о одвојеним обавештајним и позадинским операцијама, уз истовремено формирање одговарајућих снага и предвиђање крајњег стања или дефинисање успеха чак пре него што рано увођење и почне.

Темпо боја или оперативни темпо директно утиче на могућности брзе победе уз минимум жртава. Невезано за брзину, инсистира се на способности да се усмери и примени борбена моћ таквог нивоа да јој се непријатељ не може супротставити и истовремено сачува здруженост с пријатељским снагама. У условима „пројекције силе“ САД ће увек изводити операције као део здруженог тима и обично као део комбиноване операције или коалиције. У Правилу су посебна поглавља посве-

ћена здруженим операцијама и комбинованим операцијама, мада се, у ствари, цело Правило односи на здружену и комбиновану природу модерног ратовања.

У поглављу 13 обрађено је извођење активности названих „Операције изван ратног стања“. Пошто те операције не искључују борбена дејства, обрађени су планирање, увежбавање, организација итд. Обрађен је прелазак у борбена дејства, и обрнуто – враћање операцијама употребе силе без борбених дејстава. Све то указује да су претходно свеобухватно размотрена најсавременија технолошка достигнућа.

„Свестраност“ – пето начело

Током више од деценије КоВ САД инсистирао је на четири начела своје доктрине: покретљивост, иницијативу, дубину и синхронизацију. Сада је свестраност додата као пето начело. У првој верзији доктрине ваздушно–копнене битке, доктрина КоВ је „базирана на обезбеђивању или задржавању иницијативе и њеном агресивном провођењу до пораза непријатеља. Уништавање непријатељских снага се постиже избацивањем непријатеља из равнотеже снажним почетним ударима из неочекиваних праваца, а затим брзим наредним ударима ради спречавања његовог опоравка. Јединице КоВ нападају непријатеља у дубини, ватром и маневром, и синхронизују све напоре да достигну своје циљеве. Оне ће задржати потребну покретљивост ради пребацивања снага и ватре до тачака на којима је непријатељ најслабији“. То начело је задржано и у обновљеном издању приручника 1986. године. Најновије издање „ваздушно–копнене битке“ као основу за увођење нових начела наводи чињеницу да се доктрина променила. Не постоје више услови за врсту истурене одбране коју је диктирао „хладни рат“ (снаге унапред распоређене, предвиђена опасност, инфраструктура за подршку ради развоја ресурса и покрета итд). Сада се јавља доктрина сведимензионалних операција ради пројекције силе КоВ, чије јединице ће нормално дејствовати у садејству са ваздухопловним, поморским и космичким снагама, и ретко ће бити укључене у операције изван САД, одвојено од снага савезничких нација.

Борба остаје у фокусу и садашњег ФМ 100-5, али борба у ширем смислу, укључујући и шире подручје конфликта. Разматрају се сви типови ратовања – од конвенционалних до неконвенционалних, против различитих непријатеља, како оних наоружаних стрељачким оружјем, масовним оклопним средствима и савременим авионима, тако и оних с балистичким ракетама или оружјима за масовно уништавање. У савременом ратовању ниједна битка не може бити изолована од других чинилаца унутар услова ратовања. Ратовање се третира у потпуности као збир свих његових делова. Ангажовање прераста у битку, битка у кампању, а кампања у стратегију. Елементи КоВ-а оперишу на различитим нивоима рата – стратегијском, оперативном и тактичком нивоу, некад с истим ешелоним, прелазећи и мењајући линије између нивоа у релативно кратком времену и поретку. Копнена војска мора бити

способна да се суочи с комплетним хоризонталним и вертикалним дометом операција – нема простора за специјализоване делове који би се укључивали у један тип конфликта а не у други. Свака јединица мора бити спремна за наглу појаву непредвиђених околности. Доктрина указује на то да се јединице КоВ, често распоређују у операције изван ратног стања и да ће се наредних година вероватно суочавати с повећаним бројем инцидената. Неће бити могуће прецизно одвајање једног случаја од другог. Ангажовање у операцијама изван ратног стања може претходити борби, може уследити после ње или ће се враћати назад између та два стања (веома еластично постављање употребе војне силе у дејствима или без њих).

У свим околностима „пројекција силе“ захтева да војне снаге прво дођу на војиште, спремне за сваку евентуалност која их може затећи (форсирано ангажовање, благо ангажовање, ширење непријатељстава, конвенционално и неконвенционално ратовање, добро организована инфраструктура или сурова и оголела околина итд). Јединице морају бити спремне да дејствују у непознатим условима и под притисцима, буду пребачене на друго, можда на потпуно ново војиште или ратиште. Зато се „свестраност“ дефинише као способност тактичких јединица да се прилагоде различитим улогама и задацима који некада могу бити изван њихове основне намене. Због тога је свестраност за јединице једнако важна као и покретљивост.

Већ извесно време КоВ вреднује успех према критеријумима задатка; услова и стандарда. У савременом ратовању један или више од тих критеријума може да се промени великом брзином. Садашња операција у Сомалији је очити пример за то. У само једном дану војници КоВ у Сомалији се могу наћи у хуманитарној акцији, затим у борбеној операцији и, поново, у хуманитарној акцији. Иста дивизија која дејствује на рогу Африке спасавала је непосредно пре тога у Флориди угрожене од урагана Andrew. За јединице те дивизије, као и за целу КоВ, задаци се мењају брзо и свеобухватно: услови се мењају од борбених до неборбених, од пустих предела до центара метропола, од екваторијалне до арктичке климе, од либералних до крајње строгих правила ангажовања итд. Вредновање успеха се мења зависно од самог задатка, од отварања школе на време до прехрањивања изгладнелог становништва, од разоружавања непријатељских група и уништавања оружаних кампова до дејства по великим конвенционалним и неконвенционалним снагама.

Такви циљеви захтевају високо професионалну КоВ у чијој доктрини ће централно место заузимати „свестраност“ ради ангажовања у широкој скали знајућих задатака. „Свестраност“ је предуслов за стратегијску копнену војску.

Операције за пројекцију силе корпуса

Протеклих година корпуси су стекли бројна искуства у „пројекцији силе“ у ратовима на оперативном нивоу и операцијама без ратног стања. Ушло се у еру у којој успех националне војне стратегије зависи од

способности корпуса КоВ да одмах изведе операције као експедиционе снаге или да учествују у снагама вишег нивоа било где у свету. Сједињене Државе више нису у позицији да се суочавају само с једном претњом или увежбавају само за улоге у оквиру ратног плана. Корпус сада мора да буде лакши, убојитији, покретљивији и свестран, спреман да брзо формира одговарајуће борбене саставе, распореди и употреби надмоћну борбену силу, а затим, ако треба, и да се брзо предислоцира.

Амбијент

Економске и политичке промене су ослободиле старе мржње и ривалитете у етничким сукобима у бившем Совјетском Савезу и Југославији. Тероризам и други облици неконвенционалних сукоба остају део „новог светског поретка“, па корпус у новом времену мора да буде спреман да одговори на све те претње.

Пошто се смањују КоВ САД и редукују снаге истуреног базирања за половину, случајне, неодређене (Contingency) операције и операције „пројекције силе“ постају много вероватније. Стога САД сматрају да их морају планирати, истовремено задржавајући способност корпуса да оперише као део већих копнених снага, као што је био случај у „Пустињској олуји“.

Корпуси могу очекивати да оперишу у сва три стања амбијента – мирнодопском, конфликтном и ратном амбијенту. Они могу да оперишу и у рату и у операцијама без ратног стања, стално спремни за одлучујућу битку, која се може догодити истовремено с неборбеним операцијама у њиховим подручјима оперисања. Штавише, пошто се КоВ смањује, а имају мање снага истуреног базирања, повећава се вероватноћа вишеструких, истовремених задатака на широко раздвојеним локацијама.

Будуће операције ће вероватно бити извођене у неразвијеним подручјима, без комуникација, инфраструктуре или позадинских база или споразума о подршци пријатељских нација и с малом вероватноћом да добију такву подршку. Корпус може очекивати да изводи комбинована борбена дејства, као део здружених, интервидовских и вероватно комбинованих снага. Он ће имати слаб претходни контакт с коалиционим партнерима, а приоритети копнених снага могу да буду потчињени другим захтевима. Опасност ће бити слабо дефинисана, али ће снаге противника бити добро опремљене и убојите и бориће се на свом тлу. Операције ће бити у стилу „дођи онакав какав си“, с ограниченим временом за обуку.

Способности

На територији САД постоје три корпуса предвиђена за извршавање задатака стратегијског нивоа у оквиру случајних, неодређених планова: 1. К, 3. К и 18. вдК. За сличне задатке је предвиђен и 5. К, на истуреном распореду у Немачкој. За задатке „пројекције силе“ најкомплетнији

је и најспремнији 13. вдК. Такође, веома је јак 3. К, који је раније био намењен за ојачавање снага у Европи, а сада се у плановима преорјентише за задатке „пројекције силе“. Такве задатке је обављао у оквиру операције „Пустинска олуја“, а касније је био распоређен у Кувајту. Први корпус је оријентисан ка Пацифику и у оквиру задатака „пројекције силе“ покрива скоро пола света. Пети корпус у Немачкој, већ се налази на почетним локацијама за извођење неодређених, случајних операција у земљама источне Европе и Балкана.

Руковођење и командовање

Према новом приручнику, у новим условима РиК поставља се мноштво различитих затхева, од узбуњивања и распоређивања појединих потчињених јединица до распоређивања целог корпуса у оквиру здружене комбиноване операције „пројекције силе“. У многим случајевима при обављању задатака „пројекције силе“ штаб корпуса се неће распоређивати, већ ће узбуњивати, мобилисати и распоређивати одабране потчињене елементе који ће се претпотчињавати борбеним командама у подручјима дејстава или ће дејствовати самостално, зависно од ситуације и задатка.

Нове захтеве РиК прати најсавременија технологија у системима С⁴И (Command, Control, Communications, Computers and Intelligence), којој се систем командовања прилагођава и организационо. Способности командних елемената корпуса да у подручју операција унапред успоставе систем С⁴И биће одлучујућа за успех операције. Тако је 18. вдК само два дана након ирачке инвазије на Кувајт успоставио командно место на саудијском копну код Дахрана, спремно да обезбеди довођење снага за операцију „Пустински штит“. Посебна пажња, наравно, посвећује се обавештајном обезбеђењу, при чему се наглашава да основни елементи обавештајног система морају бити унапред доведени у подручје будућих операција.

Здружене и комбиноване операције

Искуства из последње деценије показују да ће и убудуће корпус дејствовати у здруженим и комбинованим операцијама. Када се распоређује, штаб корпуса ће бити највећа формација КоВ на подручју извођења операција. Корпус може очекивати да дејствује као самосталан здружени састав или у саставу више здружене команде. У сваком случају, америчка доктрина предвиђа да ће за корпус у 21. веку бити карактеристичне комбиноване операције са савезницима и/или коалиционим снагама. У том случају ће му дејства бити олакшана, јер ће његове јединице садејствовати с компатибилним војним системима и у оквиру већ припремљених планова и увежбаних поступака. Али, с обзиром на очекиване све веће промене у односима у свету, услови за комбиноване команде (са савезницима) често неће постојати. Тако су

се јединице 18. вДК у операцији „Повратити наду“ (Restore Hope) у Сомалији нашле у ситуацији да дејствују истовремено с јединицама НАТО, јединицама неких афричких земаља и Аустралије, као и са бројним хуманитарним организацијама активним у то време у Сомалији. Отуда, на основу дугогодишњих искустава, у Приручнику ФМ 100-5 разматра се начин за синхронизовање борбене моћи и постизање јединства напора у сарадњи с ОС других земаља. Фактори као што су национални интереси и циљеви, војна доктрина и обученост, опрема, културне разлике, језик, тимски рад и поверење основна су питања која штаб корпуса треба да размотри у оквиру комбинованих операција.

Психолошке операције и дејства специјалних снага

Посебан значај у новој доктрини САД даје се психолошким дејствима (PSYOP), цивилно-војним операцијама (СМО), обманивању и дејствима специјалних снага (SOF). Психолошка дејства су важна у свим фазама кампање и могу да буду кључни елемент у одвраћању. Она директно утичу на руководство непријатеља, слабе његову вољу и стварају код њега сумње у сопствене могућности, чиме се, истовремено, ствара штит за снаге САД. У борбеним дејствима психолошке операције могу значајно да смање непријатељеву вољу различитим средствима: од тактичког до стратегијског нивоа. Психолошка дејства усмерена према цивилном становништву значајан су елемент цивилно-војних операција у сукобима и операцијама изван ратног стања. Примери за то су операције „Праведна ствар“ и „Пустинска олуја“, као и мноштво различитих психолошких и СМО дејстава према Југославији. Значај СМО операција је наглашен због тога што се распоређене снаге могу суочити с великим бројем избеглица, премештањем и помагањем расељених лица за време и после борбених операција, координацијом с хуманитарним организацијама и другим међународним организацијама и везама с локалним владама.

Снаге за специјална дејства су се показале изузетно ефикасне у подршци команданту операција, одржавању веза с разним фракцијама на терену и обезбеђивању тачних обавештајних информација у реалном времену.

Бојиште

У најновијој америчкој војној доктрини се на нов начин разматра и појам бојишне просторије (Battle Space). Нови термин, за разлику од досадашњег бојишта (Battlefield), у Приручнику ФМ 100-5 дефинисан је као: „Физички волумен који се шири или смањује у зависности од могућности да се на себе веже и ангажује непријатељ. Она укључује ширину, дубину и висину у којима командант распоређује и покреће своје снаге и средства у одређеном времену. Војишна просторија (Battle

Space) није одређена од стране више команде и протеже се иза подручја операција једног команданта. Она се базира на мишљењу да командант развија своју мисао ради стварања визије како да доминира непријатељем и заштити своје снаге пре него му се испречи било какво ментално ограничење као што су разне линије на олеатама, границе зона одговорности и разне стрелице“.

Тако схваћена војишна просторија обезбеђује командантима оквир у којем сагледавају потенцијалне задатке ослобођени размишљања о физичким ограничењима. Осим тога, омогућава им да схвате задатке, непријатеља, терен, снаге и расположиво време без споља постављених графичких ограничења. У доктрини се инсистира да се такав начин схватања војишне просторије развија од нивоа командира одељења до команданта корпуса.

Потребу за много ширим и свеобухватнијим схватањем војишне просторије амерички војни мислиоци су схватили на основу проучавања искустава из Другог светског рата и ратова и сукоба након тога. Посебно су се ослањали на последњу деценију, у којој је остварено неколико операција које су планиране и изведене ради провере начела која су сада уграђена у ново правило за КоВ. Посебна искуства су изведена из операција „Праведна ствар“, „Пустињски штит“ и „Пустињска олуја“, те из Сомалије и неких мањих операција на подручју Атлантика и Индијског океана.

Иако се не усуђују да ново схватање војишне просторије окарактеришу као „шесто чуло“ команданта, Американци наглашавају да је за разумевање новог појма (Battle Space) потребно искуство, обука и формирање аутоматизоване реакције на укупан амбијент борбене ситуације, и додају, ипак, да појам војишне просторије треба схватити као везу умећа и знања, односно снаге и осећаја за финесе. Они повезују два аспекта личности команданта и док његов интелект, радозналост и искуство воде ка уметничком смислу, служба у разним јединицама, школовање и схватање војне доктрине уче га како да примени научна начела ратовања. Ова комбинација уметничког и аналитичког омогућава команданту да осети прави моменат у коме ће искористити шансу коју ће му непријатељ омогућити да спречи да било који елемент његовог борбеног поретка буде изненађен или парализован од стране неочекиване непријатељске акције.

На основу наведених разматрања изведено је пет карактеристика које треба да красе успешног команданта:

- осећај за простор,
- лична истрајност,
- сурова одважност,
- физичка самопоузданост,
- увежбано, практично просуђивање.

Свака од тих карактеристика је основа за разумевање и примену појма војишне просторије.

Мора се имати осећај за простор (терен) да би се тражила решења у боју. Истрајност у обављању задатка присилиће команданта да прикупи и синхронизује целокупну борбену силу која му је на располагању како би надвладао непријатеља. Ако је одважан, он ће преузети разуман ризик да искористи сваку слабост непријатеља и да постигне успех. Физичка спремност ће спречити команданта да поклекне у критичним тренуцима доношења одлуке. Смисао за практично просуђивање омогућиће му да реално одреди приоритетне задатке, да разликује критичне од некритичних тренутака и поступака и сачуваће га да не буде надвладан, посебно у условима будућег бојишта презасићеног информацијама. Све наведене, а по могућности и шире и свеобухватније карактеристике савременог команданта су неопходне, јер с повећањем брзине маневра, домета и убојитости наоружања, те умножавањем протока информација у системима веза у реалном времену, директно пропорционално повећава се и хаос на бојишту. Сада командант мора да контролише и ватру пријатељских (савезничких) снага, која има много већи домет од раније схватаних разумних даљина на мору, копну и у ваздушном простору. Према Приручнику о маневарском ратовању, „маневарско ратовање значи да не треба само да акцептирате конфузију и неред и путем децентрализације успешно дејствујете у њима, већ ви морате и стварати конфузију и неред“. Пошто командант непрекидно процењује ситуацију на војишној просторији с обзиром на честе промене, услове хаоса, то једноставно мора да буде основни елемент у његовом приступу процени. Усред хаоса и конфузије командант мора да изложи што је мање могуће својих трупа, а онда своје снаге брзо да концентрише без компликованих и сложених планова чије активирање захтева много људи и времена. Коначно, основ за разумевање и примену новог појма војишне просторије јесте да се она схвати као начин мишљења које служи као средство команданту за успешно вођење борбених дејстава. То је динамичан, флуидан начин посматрања борбе, а ако командант хоће, увек може целу ситуацију да прикаже и на карти.

При разматрању евентуалне практичне примене новог начина поимања војишне просторије, амерички војни теоретичари су очигледно узимали у обзир стварна садашња и хипотетичка стања у земљама источне Европе, па се при описима неких сценарија скоро могу препознати неке ситуације, као што је стање на просторима СФР Југославије. У замисли једног сценарија говори се о времену у јесен 1994. негде у источној Европи, где су снаге КоВ ангажоване у ограниченој мисији с циљем заустављања борби зараћених фракција једне подељене нације (земље). Разматра се маневар бригаде (састава два механизована и један тенковски батаљон) која оперише у оквиру мултинационалних снага и дејствује на релативно уском фронту, ширине осам километара са задатком да очисти један сектор од снага јачине нивоа чете, које чини мешавина нерегуларних снага и дела снага бивше националне војске дотичне земље. Процењује се да непријатељеве снаге нису посебно антиамеричке – оне су једноставно „против свакога ко би се умешао у

њихов мали крвави рат.“ Уједињене нације желе да очисте то подручје, у којем се налази и мали град, и да поново успоставе ранију цивилну власт.

У оквиру новог схватања војишне просторије разматра се понашање, односно деловање командира одељења, командира тенковског вода, командира пешадијске чете и команданта здруженог састава нивоа бригаде. Сваки на свом нивоу решава проблем борбе у урбаној средини са свим проблемима које она намеће и једним додатним проблемом, који се у класичним доктринама не разматра, а то су избеглице, односно шта учинити с њима, колико ће оне лимитирати борбене могућности јединице, и како да се склоне у позадину. Више пута се наглашава да командир (командант) јединице било којег нивоа мора стално да узима у обзир три-четири потеза унапред, да не сме да се концентрише само на непосредну опасност и да увек мора да има у виду много ширу ситуацију од непосредне зоне одговорности, односно да стално размишља и о ономе шта раде и друге јединице на војишној просторији.

Офанзивне тактичке операције

Осим радикално промењене војно-политичке ситуације у Европи и у свету, на промене у војној доктрини САД изузетно значајно је утицало и технолошки развој. Нарочито се наглашава то да је побољшани систем веза револуционарно побољшао систем РиК од највишег, војнодржавног врха до нивоа бригаде; значајно је побољшан систем прикупљања обавештајних информација; развијени су нови и побољшани неки ранији системи наоружања у погледу прецизности и убојитости; уведене су нове генерације рачунара; знатно су побољшани оклоп и системи ПВО; учињена су значајна побољшања у ваздушној и копненој покретљивости и знатно је побољшано позадинско борбено обезбеђење. Све наведено је утицало да се у америчкој војној доктрини промени начин извођења борбених дејстава. Јер, сматра се да садашња реална стратегијска ситуација чини невероватним сукоб између једнаких. Сједињене Државе и њихови савезници ће задржати преимућство у значајним аспектима конвенционалног ратовања, као што су надмоћ у ваздушном простору, контрола мора, контрола космоса, већа прецизност система наоружања, прикупљање обавештајних података на оперативном и стратегијском нивоу, те интегрисани систем веза и размене података. У тим условима, америчка доктрина поставља офанзивне операције на највише место. При томе се мисли и на најтежу варијанту форсираног ангажовања снага на великим удаљеностима. У новом правилу ФМ 100-5 инсистира се једино на томе да се води рачуна о нарастању снага регионалних сила и упозорава на највећу америчку рањивост – суочавање с дуготрајним герилским офанзивним дејствима противника.

Док је у правилу из 1982. године у основи предвиђана активна одбрана, а затим преузимање иницијативе, у новом правилу КоВ инсистира се на изненађењу и иницијативи, чиме се ранија разматрања о офанзиви уопште трансформишу у специфичне офанзивне операције, при чему се наглашава значај изненађења, коришћења слабости непри-

јатеља и немилосрдног притиска након успешног продора ради спречавања непријатеља да се опорави од шока оствареног почетним нападом. Тако се, за разлику од ранијег правила, сада већи значај придаје операцији по дубини у односу на тзв. блиску операцију, првенствено због новог, ширег схватања војишне просторије. Тако операција по дубини може да има потпуно различити циљеве и може да буде замишљена као главни напор снага, у односу на блиску операцију.

Операције „пројекције силе“

Најзначајнија карактеристика ревидиране офанзивне доктрине КоВ САД јесте њено фокусирање на случајне, неодређене операције или операције „пројекције силе“. И у том случају се до многих нових закључака дошло на основу искустава из, за Американце очигледно најважнијих, операција „Праведна ствар“ и „Пустинска олуја“. Инсистира се на томе да КоВ мора стално да буде спремна да се брзо пребаци из САД или Европе на удаљена ратишта, да брзо стабилизује кризу и затим одмах предузме офанзивна дејства ради остваривања циљева које јој поставе националне команде. Задатке у оквиру случајне неодређене операције или операција „пројекције силе“ треба да се изводе у условима бројчано смањене КоВ. Зато ће бити веома важна брзина пребацивања снага са различитих локација и њихова концентрација ради синхронизованог дејства. То истовремено значи да ће САД створити стратегијски покретне снага структуриране тако да најхитније могу да предузму тактичка офанзивна дејства, односно снаге способне за брзу пројекцију било где у свету и, истовремено, снаге вишеструке намене.

С обзиром на то да стратегијски лако покретна пешадија неће моћи да преузме чисто одбрамбене задатке, у случају потребе (а пешадијске снаге су у саставу готово сваке неодређене случајне групације), то јој се мора обезбедити свака врста покретљивости – ваздушним простором, морем и копном – ради остваривања брзог нарастања снага до потребног нивоа за што бржи прелазак у офанзиву. Ради остваривања задатака из „пројекције силе“ биће неопходна тесна сарадња с пријатељским земљама. Због тога се планира прилагођавање тим земљама и стварање услова за формирање мултинационалних снага где год на свету то буде потребно.

Посебна пажња се посвећује људском чиниоцу. Према доктрини, до операција „пројекције силе“ долазиће готово без најаве, што ће од људства захтевати изузетна напрезања. Зато се планирају значајне промене и у систему обуке, од основне војничке обуке до највишег војног школовања. Наравно, то подразумева и прилагођавање нижих правила, приручника, упутстава и друго.

Дубина и истовременост – пола битке

Ради сликовитијег приказа појединих елемената нове доктрине садржане у Правилу ФМ 100-5 од јуна 1993. у „Military Review“ од децембра 1993. објављена је делимична анализа две егземпларне операције – „Праведна ствар“ и „Пустинска олуја“.

Операција „Праведна ствар“ изведена је у Панаму у децембру 1989. снагама јачине око 11.000 људи, под командом Здружене команде Југ, чије језгро је чинио штаб 18. вдК. Операција је започела 19. децембра 1989. увече скоро једновременим ударом снага доведених из САД и лоцираних у зони канала и то по 27 различитих циљева на територији Панаме, одабраних тако да се једновременно елиминише систем командовања панамских снага, блокирају све значајне панамске снаге које би могле да се супротставе Американцима и спречи свако довођење ојачања нападнутим објектима. Реализацијом тих задатака америчке снаге су фактички овладале свим објектима виталним за одбрану Панаме, остварили жељену контролу територије и, истовремено, задржали потпуну слободу маневра властитим снагама. У вези с тим наглашава се значајна улога америчких снага раније стационираних у зони канала.

Американци ту операцију сматрају примером како се у једном потезу истовремено остварују стратегијски, оперативни и тактички циљеви. Кажу да је та операција визија будућих битака, јер су истовремено нападнути сви витални објекти на целој дубини противникове територије, и на целој дубини је постигнут успех. То се може постићи „новим технологијама, утицајем јавних медија и разарајућом силом савремене војне организације.“ Посебно се наглашава да се морају узимати у обзир политичке реалности, укључујући очекивања јавног мишљења да се могло брзо победити уз минимум губитака. При томе се наглашавају два појма: дубина и истовременост. У Правилу ФМ 100-5 дубина се дефинише као „протезање операције по времену, простору, ресурсима и циљевима“, што значи да команданти треба да схвате задатак тако да непријатеља треба нападати на целој дубини војишне просторије, без обзира на то о којем се нивоу ради. Истовременост напада је концепт паралелан дубини, а дефинише се као „истовремена примена борбене моћи целом дубином бојишта“. Циљ истовремених напада на целој дубини војишне просторије јесте стварање хаотичне и флуидне ситуације, у којој ће се, под непрекидним и неочекиваним нападима са свих страна, сломити непријатељски напад или одбрана.

Сличан пример за илустрацију дубине и истовремености напада су операције „Пустињски штит“ и „Пустињска олуја“ (1990/1991). У операцији „Пустињски штит“ америчке снаге су се концентрисале на ужем фронту дуж саудијско-кувајтске границе и присиле Ирачане да главнину својих снага држе у Кувајту и на његовим прилазима. Затим, по довођењу мултинационалних снага на потребан ниво по јачини и структури, савезници су развлачењем својих снага према западу енормно повећали војишну просторију. Коначно, операција „Пустињска олуја“ је започела истовременим ваздушним ударима по целој дубини ирачке одбране, укључујући и стратегијске циљеве у дубини територије Ирака, с тежиштем на систему командовања, линијама снабдевања и систему ПВО, чиме је створена ситуација описана као „хаотична и флуидна“, у којој је најважније било то што је систем командовања ирачких снага

био потпуно нарушен, тако da чак на првој линији често ни два суседна батаљона нису имала међусобну везу.

У том делу се теоретски разматрају три главна дела кампање: битка на првој линији (блиска битка), битка по дубини и битка у позадини. Битка на првој линији је, у ствари, почетна операција у кампањи. Битка по дубини је одлучујућа за целу кампању јер се њом остварује главни задатак. Битка у позадини, према америчкој новој доктрини, почиње већ укрцавањем трупа на бродове или ваздухоплове ради распоређивања на ратиште и приближава се првим двама наведеним фазама кампање доласком трупа на домет борбених система непријатеља, али и у властитој позадини, где су већ предузете све неопходне мере борбеног обезбеђења. Дакле, ангажовањем целе дубине војишне просторије непријатељу се проширује бојиште изван подручја до којих је припремљен да се бори, а истовремени напади, сходно томе, смањују оперативно време брже него што је непријатељ способан да реагује. Коначно, закључују амерички теоретичари, дубина и истовременост напада су основни елементи операција које ће се изводити у периоду, после „хладног рата“.

Утицај оружја за масовно уништавање на борбена дејства

Посебно поглавље у новом правилу КоВ посвећено је разматрањима о употреби оружја за масовно уништавање у савременим, измењеним условима, посебно када се ради о могућности употребе биолошких и хемијских борбених средстава, па и нуклеарног оружја од стране мањих и слабије развијених земаља, које, укупно не би требало да чине значајнију војну претњу Сједињеним Државама. На основу искустава из ирачко-иранског рата и праћења научних достигнућа средњих и малих земаља у свету, Американци су дошли до закључка да је „опасност од хемијских и биолошких борбених средстава повећана у смислу ширења пролиферације, технолошке разноликости и вероватноће употребе“. Недавно истраживање америчког конгреса је показало да је у последњој деценији повећана пролиферација НХБ борбених средстава. Потврђено је, или се оправдано сумња, да 24 земље имају програме офанзивне употребе хемијских борбених средстава; 14 земаља има, или се сумња да има, програме офанзивне употребе биолошких борбених средстава, а 16 земаља има, или се сумња да има, нуклеарна борбена средства. Американци сматрају сигурним да ће та борбена средства у будућности бити опасност за америчке снаге које ће се суочити с потребом за извођењем случајних, неодређених операција свих нивоа на било којој тачки Земљине кугле. Неке од тих земаља сматрају да им НХБ борбена средства надокнађују недостатак скупог конвенционалног наоружања, а неке од њих на основу поседовања тог оружја, желе да буду регионална или чак светска сила. Но, без обзира на разлог, све оне верују у корисност НХБ борбених средстава као мултипликатора њихових укупних војних потенцијала. Због свега тога се у новом правилу КоВ САД посебна пажња посвећује обуци јединица КоВ за дејства у условима

употребе средстава за масовно уништавање, па се наглашава да америчке снаге морају да буду спремне за „активну и пасивну“ одбрану од тих борбених средстава.

Извођење вежби у условима употребе НХБ б/с показало је да њихова употреба доводи до ограничавања планираног задатка или, чак, до потпуног неуспеха. Та средства ометају синхронизацију дејстава, смањују покретљивост, успоравају темпо и нарушавају систем командовања. Наводи се пример бригадне вежбе на полигонима Форт Ирвин у Калифорнији, у којој је бригада изводила напад преко просторије контаминирани хемијским б/с. Иако је стварно само један вод ушао на контаминирани простор, напредовање целе бригаде је било заустављено. Када је поново кренула, бригада је напредовала успорено. Планирани темпо напада више није успостављен, као ни концентрација борбене моћи на одлучујућим тачкама. Иако је бригада имала веома мало жртава контаминације, она уопште није досегла наређене објекте.

Утицај НХБ борбених средстава на оперативна начела

На основу проучавања последњих година, амерички војни теоретичари су дошли до неких закључака о утицају НХБ б/с на поједина оперативна начела: иницијативу, покретљивост, дубину, синхронизацију и свестраност.

Иницијатива. Страна која употреби НХБ б/с на бојишту задобија иницијативу. Противник се доводи у позицију одбране, а нападач окреће битку у своју корист. Бојећи се ирачких хемијских потенцијала, америчке јединице у „Пустињској олуји“ велики део времена провеле су у приремама за дејства у условима употребе НХБ б/с. Истовремено, највиши приоритет у фази ваздушних удара мултинационалних снага били су ирачки стварни или претпостављени капацитети и објекти за производњу или употребу хемијских и биолошких борбених средстава.

Покретљивост. Употреба НХБ б/с затхевала велика напрезања снага у борбеним дејствима. Исто тако, накнадни ефекти НХБ б/с смањују способности нападнутих јединица за дејства у дужем периоду након њихове употребе. Употреба нуклеарних б/с ствара велике контаминирани просторе које треба заобићи. Хемијска и биолошка средства чине велике просторе ризичним за прелазак у одређеном периоду, а све то има некад и критичне последице за покретљивост јединица на војишној просторији.

Дубина. Извођење операција у условима употребе НХБ б/с захтева додатне снаге да би се постигла жељена борбена моћ на целој војишној просторији. Истовремено, значајно се смањује могућност команданта да контролише целу дубину војишне просторије и организује потребан маневар јединицама и ватром.

Синхронизација. Оружје за масовно уништавање се користи како би се противнику прекинула синхронизација и нарушио темпо напредовања. На основу испитивања на полигонима Американци су дошли до

закључка да се употребом НХБ б/с смањује способност командног кадра, извештаји не стижу правовремено, координација је често неефикасна, смањена је јасноћа и концизност наређења, а успорени су одговори потчињених.

Свестраност. Иако су контаминиране јединице неспособне да се брзо пребаци с једног задатка на други, ипак то начело обезбеђује одређени степен успеха и у условима употребе НХБ борбених средстава.

Утицај на борбену моћ и пројекцију силе

Схватајући борбену моћ као комбинацију маневра, ватрене моћи, заштите и командовања, амерички теоретичари у случају употребе средстава за масовно уништавање као основни елемент наглашавају заштиту. Све јединице морају да предузму мере заштите да би преживеле, јер поуке из ирачко-иранског рата указују на то да се ефикасност хемијских средстава повећава ако се употребе против снага које нису добро опремљене и увежбане да се заштите.

На основу искустава из рата у Заливу, заштита снага од оружја за масовно уништавање мора да започне много пре њиховог распоређивања на ратиште. Основни елементи заштите су обученост, спремност позадинских елемената и активност обавештајних органа. Тактика, техника и припремљене матрице потребних одлука (поступака) морају бити добро схваћени и унапред до детаља увежбани.

За операције „пројекције силе“ команданти морају размотрити могући утицај употребе средстава за масовно уништавање за сваку фазу операције. На недавно организованој ратној игри противник је извео масовни удар балистичким ракетама по америчким снагама у фази њиховог увођења у борбу. Према сценарију, Американци су уништили све нападачеве ракете, осим две наоружане нуклеарним б/г, које су тренутно проузроковале 1.000 жртава међу америчким снагама. Из те ратне игре Американци су закључили да су обавештајне информације о могућностима непријатеља да употреби НХБ б/с кључне за планирање њихових операција. Потребно је утврдити врсту наоружања, начин употребе (лансирања), производне капацитете и складиштење, и доктрину употребе. Јер, све то мора да утиче на структурирање америчких снага које ће се ангажовати у операцији.

Коначно, у вези с употребом средстава за масовно уништавање амерички војни теоретичари закључују: пролиферација оружја за масовно уништавање је променила природу регионалних конфликта. Док се међународним напорима настоји смањити ширење оружја за масовно уништавање, у стварности потенцијални (амерички) непријатељи настављају да траже и развијају та средства. Увођење америчких снага у регионалне конфликте постаје све ризикантније због пролиферације наведених борбених средстава. Према томе, америчке снаге могу да се суоче са НХБ б/с у операцијама без ратног стања, мировним, хуманитарним и операцијама демонстрације силе, као и у свим другим применама војне силе широм света.